

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра політології та міжнародних відносин

Навчальні матеріали до курсу

«Проблеми національної та регіональної безпеки»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності СЗ Міжнародні відносини

2025 – 2026 навчальний рік

Навчальні матеріали до курсу **«Проблеми національної та регіональної безпеки»** для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності СЗ Міжнародні відносини. Рівне. РДГУ. 2025. 24 с.

Розробник: к.політ. наук, доц. кафедри політології та міжнародних відносин
Кундеус О. М.

Навчальні матеріали до курсу допоможуть студентам більш глибоко зрозуміти та засвоїти зміст дисципліни **«Проблеми національної та регіональної безпеки»**. Містять теми та навчальний контент до них.

Затверджено на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин
Протокол від 29 травня 2025 № 7

Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол від 10 червня 2025 року № 6

©Кундеус О.М., 2025 рік

©РДГУ, 2025 рік

Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Проблеми національної та регіональної безпеки» є однією з фундаментальних дисциплін підготовки магістра міжнародних відносин і має за мету надання майбутнім фахівцям знань та вмінь у питаннях національної та регіональної безпеки.

Метою дисципліни «Проблеми національної та регіональної безпеки» є розробка комплексу проблем, пов'язаних з визначенням теоретичних основ міжнародної та національної безпеки, аналіз основних параметрів концепцій національної безпеки, визначення і характеристика її вузлових проблем та чинників.

Завдання даної дисципліни полягає у висвітленні змісту базового поняття «національна, регіональна та міжнародна безпека»; визначити засоби забезпечення національної безпеки; охарактеризувати яку роль відіграють міжнародні організації у підтриманні миру та безпеки; проаналізувати вплив геополітичних змін у Європі та світі на фактори забезпечення національної та регіональної безпеки; виділити основні загрози безпеці в сучасних міжнародних відносинах.

У процесі вивчення курсу «Проблеми національної та регіональної безпеки» студенти повинні набути таких компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК 03. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 06. Здатність працювати в міжнародному контексті.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 04. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи.

СК 05. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК 09. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів та місце в них України.

Очікувані результати навчання

РН 02. Критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини.

РН 04. Аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав.

РН 06. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

ТЕМА 1. ВСТУП ДО КУРСУ «ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»

План

1. Сутність і предмет навчальної дисципліни.
2. Мета та завдання курсу.
3. Основні поняття і категорії.
4. Місце дисципліни у системі наук про безпеку.
5. Структура системи безпеки в сучасному світі.
6. Принципи та підходи до дослідження проблем безпеки.

1. Сутність і предмет дисципліни

Дисципліна «Проблеми національної та регіональної безпеки» належить до циклу професійно-орієнтованих навчальних курсів у сфері політичних наук та міжнародних відносин. Її предметом є вивчення закономірностей, структур і механізмів забезпечення безпеки держави, суспільства та регіонів у контексті глобальних і регіональних процесів.

Безпека розглядається як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Проблематика курсу охоплює політичні, економічні, воєнні, інформаційні, екологічні та гуманітарні аспекти безпеки.

2. Мета та завдання курсу

Метою курсу є формування у студентів цілісного уявлення про систему національної та регіональної безпеки, її структуру, принципи функціонування, загрози та шляхи їх подолання.

Основні завдання курсу:

- ознайомлення з концепціями національної та регіональної безпеки;
- засвоєння нормативно-правових засад у сфері безпеки;
- розуміння структури системи безпеки;
- аналіз форм, методів і механізмів її забезпечення;
- вивчення інститутів, які беруть участь у гарантуванні безпеки.

3. Основні поняття і категорії

Ключовими категоріями курсу є:

- безпека,
- загроза,
- ризик,
- стабільність,
- національні інтереси,
- державний суверенітет,
- національна безпека,
- регіональна безпека,
- система безпеки,
- механізми забезпечення безпеки.

Узагальнено, безпека — це процес підтримання життєво важливих інтересів на рівні, що гарантує їх розвиток і захист від дестабілізаційних факторів.

4. Місце дисципліни у системі наук про безпеку

Курс має міждисциплінарний характер. Він поєднує підходи політології, міжнародних відносин, права, соціології, економіки та воєнних наук. Дисципліна

формує основи для подальшого вивчення політики безпеки, зовнішньої політики, геополітики, стратегічних студій.

5. Структура системи безпеки в сучасному світі

Система безпеки включає суб'єкти (держава, суспільство, громадяни, міжнародні організації), об'єкти (інтереси, ресурси, території) та механізми (політичні, економічні, воєнні, інформаційні інструменти). Взаємодія цих елементів визначає стабільність держави й ефективність управління ризиками.

6. Принципи та підходи до дослідження проблем безпеки

Основні принципи: системність, комплексність, збалансованість, превентивність, міжнародна співпраця. До основних підходів належать геополітичний, інституційний, функціональний та стратегічний.

Питання для самоконтролю

1. Що є предметом дисципліни?
2. Які основні завдання курсу?
3. Які принципи лежать в основі системи безпеки?
4. Назвіть основні категорії дисципліни.
5. У чому полягає міждисциплінарність курсу?

ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНА ТА РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКИ

План

1. Поняття національної безпеки.
2. Структура та суб'єкти забезпечення національної безпеки.
3. Поняття регіональної безпеки.
4. Взаємозв'язок національної та регіональної безпеки.
5. Фактори, що впливають на стан безпеки.

1. Поняття національної безпеки

Національна безпека — це стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, прав і свобод громадян від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона охоплює всі сфери життєдіяльності

суспільства: політичну, економічну, соціальну, воєнну, інформаційну, екологічну тощо.

2. Структура та суб'єкти забезпечення національної безпеки.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки є:

- Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів;
- Рада національної безпеки і оборони;
- силові структури (Збройні Сили, поліція, СБУ тощо);
- громадські інституції.

Система національної безпеки включає: політичну, воєнну, інформаційну, економічну, соціальну та інші підсистеми.

3. Поняття регіональної безпеки

Регіональна безпека - це стан відсутності загроз миру та стабільності у певному географічному або політичному регіоні, а також система взаємодії держав для їх подолання. Регіональна безпека ґрунтується на принципах колективної відповідальності, взаємної довіри, рівності та недопущення конфліктів.

4. Взаємозв'язок між рівнями

Національна безпека не може бути забезпечена без стабільного регіонального середовища. Своєю чергою, регіональна безпека залежить від національної політики кожної держави. Вони взаємопов'язані через механізми дипломатії, оборони, економічного співробітництва та спільних інституцій.

5. Фактори впливу на стан безпеки

На стан безпеки впливають:

- політична стабільність;
- економічний розвиток;
- рівень правової системи;
- геополітичне положення;
- зовнішньополітичні альянси;
- внутрішні конфлікти.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення національної безпеки.

2. Які основні суб'єкти забезпечення безпеки?
3. У чому полягає відмінність між національною та регіональною безпекою?
4. Назвіть основні фактори, що впливають на безпеку.
5. Як співвідносяться рівні безпеки у сучасній системі?

ТЕМА 3. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ – ОСНОВНА КАТЕГОРІЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Поняття та сутність національних інтересів.
2. Класифікація національних інтересів.
3. Національні пріоритети як основа політики безпеки.
4. Співвідношення національних інтересів і загроз.
5. Формування стратегій національної безпеки.

1. Поняття та сутність національних інтересів

Національні інтереси - це об'єктивно зумовлені потреби держави та суспільства у збереженні, розвитку і захисті свого існування, незалежності та добробуту. Вони становлять концептуальну основу національної політики та визначають напрями забезпечення безпеки.

2. Класифікація національних інтересів

Національні інтереси поділяються на:

- життєво важливі (суверенітет, територіальна цілісність, безпека);
- стратегічні (економічний розвиток, інтеграція, інновації);
- тактичні (поточні цілі у зовнішній та внутрішній політиці).

3. Національні пріоритети як основа політики безпеки

Пріоритети - це визначені державою напрями діяльності, що забезпечують реалізацію інтересів. До них належать: політична незалежність, соціальна стабільність, енергетична безпека, збереження культурної ідентичності, міжнародне партнерство.

4. Співвідношення національних інтересів і загрози

Кожен інтерес потенційно має власні загрози. Відповідно, система безпеки спрямована на їх ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію. Визначення національних інтересів є основою розробки стратегічних документів держави.

5. Формування стратегії національної безпеки

Стратегія національної безпеки - це програмно-цільовий документ, який визначає механізми реалізації національних інтересів та протидії загрозам. Вона формується на основі політичних, економічних, воєнних і інформаційних оцінок.

Питання для самоконтролю

1. Що таке національні інтереси?
2. Які їхні види можна виокремити?
3. Як формуються національні пріоритети?
4. У чому полягає зв'язок між інтересами та загрозами?
5. Яке місце стратегії безпеки у системі державної політики?

ТЕМА 4. ПОЛІТИЧНА, ВОЄННА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Поняття політичної безпеки.
2. Воєнна безпека як основа державного суверенітету.
3. Інформаційна безпека у сучасному світі.
4. Взаємозалежність складових системи безпеки.
5. Інституційне забезпечення.

1. Політична безпека

Політична безпека - це стан стабільності політичної системи, ефективного функціонування інститутів влади, легітимності та суспільної злагоди. Її основними чинниками є верховенство права, ефективність управління, участь громадян у політичних процесах.

2. Воєнна безпека

Воєнна безпека - це здатність держави забезпечити оборону, запобігти агресії, зберегти територіальну цілісність. Вона базується на оборонній політиці, розвитку збройних сил, військових союзах і стратегії стримування.

3. Інформаційна безпека

Інформаційна безпека - це захищеність інформаційного простору держави від деструктивного впливу, маніпуляцій, кібератак і дезінформації. Її основою є державна політика у сфері комунікацій, кіберзахисту, інформаційної гігієни суспільства.

4. Взаємозалежність складових системи безпеки

Політична, воєнна та інформаційна безпеки є взаємопов'язаними елементами єдиної системи. Послаблення однієї сфери веде до зниження стійкості всієї системи національної безпеки.

5. Інституційне забезпечення

Гарантами безпеки виступають державні органи - Президент, РНБО, парламент, уряд, а також силові та розвідувальні структури. Інформаційна сфера потребує участі незалежних медіа, експертних центрів і громадянського суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміється під політичною безпекою?
2. Які елементи входять до системи воєнної безпеки?
3. Як визначається інформаційна безпека?
4. Який взаємозв'язок між цими складовими?
5. Хто є основними суб'єктами забезпечення безпеки?

ТЕМА 5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Роль права у забезпеченні національної та регіональної безпеки.
2. Конституційні засади безпеки держави.
3. Законодавчі акти у сфері безпеки.
4. Міжнародно-правові норми та договори.

5. Інституційне забезпечення виконання правових норм.

1. Роль права у забезпеченні безпеки

Нормативно-правова база системи безпеки - це сукупність законодавчих і підзаконних актів, які визначають принципи, механізми, компетенції та процедури забезпечення національної і регіональної безпеки держави. Її головною метою є створення стабільної, узгодженої правової системи, яка гарантує захист державних інтересів, суверенітету, територіальної цілісності, прав і свобод громадян.

Правове забезпечення безпеки формується відповідно до Конституції, законів, міжнародних договорів і підзаконних актів. Воно охоплює регламентацію діяльності органів державної влади, сектору безпеки, правоохоронних органів, а також встановлення правових норм щодо запобігання загрозам.

Нормативно-правова база є основою функціонування системи безпеки. Вона визначає повноваження державних органів, права громадян, принципи та механізми реагування на загрози. Завдяки правовому регулюванню формується баланс між захистом держави та дотриманням прав людини.

2. Конституційні засади безпеки держави

Конституція України визначає головні засади національної безпеки:

- захист суверенітету і територіальної цілісності;
- забезпечення прав і свобод громадян;
- демократичний державний устрій;
- поділ влади;
- верховенство права;
- підпорядкування збройних формувань цивільному контролю.

3. Законодавчі акти у сфері безпеки

Основними нормативними актами є:

- Закон України «Про національну безпеку України»;
- Закон «Про оборону України»;
- Закон «Про Раду національної безпеки і оборони України»;
- Закон «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики»;

- Стратегії та доктрини у сферах інформаційної, енергетичної, кібернетичної, воєнної безпеки.

4. Міжнародно-правові норми та договори

Нормативна база безпеки базується також на міжнародних договорах і угодах, ратифікованих Україною. Це, зокрема, Статут ООН, Гельсінський заключний акт, документи ОБСЄ, Будапештський меморандум, партнерські угоди з НАТО та ЄС. Вони визначають загальні принципи миру, стабільності та невтручання у внутрішні справи держав.

5. Інституційне забезпечення виконання правових норм

Виконання правових норм у сфері безпеки покладається на систему органів державної влади - Верховну Раду, Президента, Кабінет Міністрів, РНБО, судову владу, силові структури. Контроль за дотриманням законності здійснюють прокуратура та судові органи.

Нормативно-правова база безпеки - це фундамент функціонування державного механізму захисту національних інтересів, стабільності та розвитку. Її системність і актуальність визначають ефективність державної політики у сфері безпеки

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє право у забезпеченні безпеки?
2. Які конституційні положення регулюють національну безпеку?
3. Назвіть основні закони у сфері безпеки.
4. Які міжнародно-правові документи визначають стандарти безпеки?
5. Хто є основними інституційними гарантами виконання законів?

ТЕМА 6. РЕГІОНАЛЬНИЙ СЕПАРАТИЗМ

План

1. Поняття регіонального сепаратизму.
2. Причини виникнення сепаратистських рухів.
3. Форми прояву регіонального сепаратизму.
4. Вплив сепаратизму на систему регіональної безпеки.
5. Державна політика запобігання сепаратизму.

1. Поняття регіонального сепаратизму

Регіональний сепаратизм - це прагнення окремих територій, етнічних або соціальних груп до відокремлення від центральної влади, здобуття автономії чи незалежності. Він є одним із головних викликів регіональній стабільності та державному суверенітету.

2. Причини виникнення

Причини можуть бути:

- історичні (наявність власної ідентичності чи автономного досвіду);
- етнічні (відмінність мови, культури, релігії);
- економічні (нерівномірність розвитку регіонів);
- політичні (криза легітимності влади, дискримінація);
- зовнішньополітичні (втручання інших держав, підтримка сепаратистських утворень).

3. Форми прояву регіонального сепаратизму

Сепаратизм може проявлятися у:

- політичній формі (вимоги автономії, федералізації);
- соціальній (громадські рухи, протести);
- воєнній (збройні конфлікти, проголошення «незалежних республік»).

4. Вплив сепаратизму на регіональну безпеку

Регіональний сепаратизм послаблює політичну стабільність, спричиняє конфлікти, загрожує цілісності держави. Він також ускладнює міждержавні відносини, створюючи осередки напруженості у міжнародній системі безпеки.

5. Політика запобігання сепаратизму

Запобігання сепаратизму здійснюється через:

- розвиток міжрегіонального діалогу;
- забезпечення прав меншин;
- децентралізацію влади;
- ефективну інформаційну політику;
- недопущення зовнішнього втручання.

Питання для самоконтролю

1. Що таке регіональний сепаратизм?
2. Які його основні причини?
3. Назвіть форми прояву сепаратизму.
4. Як він впливає на систему регіональної безпеки?
5. Які існують шляхи протидії сепаратизму?

ТЕМА 7. ВНУТРІШНІ І МІЖДЕРЖАВНІ КОНФЛІКТИ У СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Сутність і типологія конфліктів.
2. Причини виникнення внутрішніх конфліктів.
3. Характеристика міждержавних конфліктів.
4. Вплив конфліктів на регіональну безпеку.
5. Основні механізми запобігання конфліктам.

1. Сутність і типологія конфліктів

Конфлікт у системі безпеки - це зіткнення інтересів суб'єктів політики, що створює загрозу стабільності.

Типи конфліктів:

- внутрішньодержавні;
- міждержавні;
- змішані;
- етнополітичні;
- соціально-економічні.

2. Причини виникнення внутрішніх конфліктів

Основними причинами є соціальна нерівність, політична дискримінація, боротьба за владу, етнічні чи релігійні суперечності, економічна нестабільність. Вони часто є наслідком структурних дисбалансів у суспільстві.

3. Міждержавні конфлікти

Міждержавні конфлікти виникають у результаті суперечностей між країнами щодо території, ресурсів, впливу чи безпеки. Такі конфлікти мають міжнародний характер і можуть охоплювати політичні, дипломатичні та військові засоби.

4. Вплив конфліктів на регіональну безпеку

Конфлікти руйнують механізми співробітництва, підвищують ризик ескалації насильства, спричиняють гуманітарні кризи. У системі регіональної безпеки вони створюють «зони нестабільності», що впливають на сусідні держави.

5. Механізми запобігання конфліктам

Запобігання конфліктам передбачає:

- раннє попередження загроз;
- посередництво;
- переговорні процеси;
- миротворчі місії;
- участь міжнародних організацій.

Питання для самоконтролю

1. Які види конфліктів існують у системі безпеки?
2. Назвіть основні причини внутрішніх конфліктів.
3. У чому полягає специфіка міждержавних конфліктів?
4. Як конфлікти впливають на безпеку регіонів?
5. Які методи запобігання їм застосовуються?

ТЕМА 8. МЕХАНІЗМИ ТА ШЛЯХИ МИРНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Поняття мирного врегулювання конфліктів.
2. Принципи та норми міжнародного права у врегулюванні спорів.
3. Механізми та етапи мирного врегулювання.
4. Роль міжнародних організацій.
5. Політика держави у сфері миротворчості.

1. Поняття мирного врегулювання конфліктів

Мирне врегулювання - це комплекс політичних, правових і дипломатичних заходів, спрямованих на припинення конфлікту без застосування сили. Це основоположний принцип міжнародного права, закріплений у Статуті ООН.

2. Принципи міжнародного права у врегулюванні спорів

До них належать:

- повага до суверенітету;
- невтручання у внутрішні справи;
- територіальна цілісність;
- невикористання сили;
- мирне вирішення спорів;
- дотримання прав людини.

3. Механізми врегулювання

- Дипломатичні: переговори, медіація, посередництво, добрі послуги, створення контактних груп;
- Правові: міжнародний арбітраж, судові процедури (наприклад, Міжнародний суд ООН);
- Політичні: угоди, меморандуми, пакти безпеки;
- Економічні: відновлення інфраструктури, гуманітарна допомога.

Етапи мирного врегулювання

1. Визначення сторін конфлікту;
2. Припинення вогню;
3. Початок переговорів;
4. Досягнення політичної угоди;
5. Відновлення післяконфліктної стабільності.

4. Роль міжнародних організацій

ООН, ОБСЄ, Рада Європи, НАТО, ЄС здійснюють посередництво, направляють миротворчі місії, розробляють правові рамки для врегулювання спорів. Їх діяльність сприяє зниженню напруженості й підтриманню миру.

5. Миротворча політика держави

Держава бере участь у міжнародних миротворчих операціях, розробляє національні програми співпраці у сфері безпеки, сприяє дипломатичному діалогу. Миротворчість є важливим елементом зовнішньої політики, що зміцнює авторитет держави.

Мирне врегулювання є ключовим елементом збереження регіональної стабільності. Ефективність таких процесів залежить від політичної волі сторін, міжнародної підтримки та наявності правових механізмів.

Питання для самоконтролю

1. Що означає поняття «мирне врегулювання конфліктів»?
2. Які принципи міжнародного права застосовуються у врегулюванні спорів?
3. Назвіть основні методи мирного вирішення конфліктів.
4. Яку роль відіграють міжнародні організації?
5. У чому полягає значення миротворчої діяльності держави?

ТЕМА 9. СУЧАСНА ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

План

1. Поняття європейської безпеки.
2. Основні суб'єкти європейської безпеки.
3. Стан безпеки у пострадянському просторі.
4. Загрози та виклики сучасності.
5. Механізми забезпечення регіональної стабільності.

1. Поняття європейської безпеки

Європейська безпека - це комплекс політичних, воєнних, економічних та інформаційних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та захист держав від загроз у європейському регіоні. Вона охоплює як національні, так і колективні системи безпеки та регіональні механізми.

2. Основні суб'єкти

Серед основних суб'єктів:

- держави-члени ЄС;
- НАТО;
- ОБСЄ;
- Рада Європи;
- урядові та міжурядові організації, що забезпечують безпеку на території Європи.

Їхня діяльність включає превентивні заходи, політичні консультації, розробку стратегій безпеки та координацію оборонної політики.

3. Стан безпеки у пострадянському просторі

Пострадянський простір характеризується високим рівнем політичної, економічної та військової нестабільності.

Особливості:

- неоднорідність політичних систем;
- наявність територіальних конфліктів;
- економічна залежність;
- різний рівень інтеграції у міжнародні організації.

4. Загрози та виклики сучасності

До сучасних загроз належать:

- міждержавні конфлікти;
- сепаратизм;
- тероризм та радикалізація;
- кібератаки та інформаційна війна;
- економічна нестабільність.

5. Механізми забезпечення регіональної стабільності

- двосторонні та багатосторонні угоди;
- участь у міжнародних організаціях;
- колективна оборона (пакти, альянси);
- превентивна дипломатія;
- миротворчі місії.

Питання для самоконтролю

1. Що охоплює поняття європейської безпеки?
2. Назвіть основних суб'єктів безпеки у Європі.
3. Які особливості пострадянського простору впливають на безпеку?
4. Перерахуйте сучасні загрози у регіоні.
5. Які механізми забезпечення стабільності існують?

ТЕМА 10. НАТО ЯК ГАРАНТ МИРУ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В ЄВРОПІ

План

1. Історія та структура НАТО.
2. Основні завдання та принципи діяльності.
3. Стратегічна концепція НАТО 2022 року.
4. Росія як ключова загроза безпеці.
5. Роль НАТО у системі європейської безпеки.

1. Історія та структура

НАТО (Північноатлантичний альянс) створено у 1949 році для колективного захисту держав-членів.

Основні органи:

- Північноатлантична Рада (НАС);
- Військовий комітет;
- Комітети з політики та планування;
- Генеральний секретар.

2. Основні завдання та принципи діяльності

- колективна оборона (стаття 5);
- підтримка стабільності та миру;
- сприяння політичній та військовій інтеграції;
- превентивні заходи та кризове реагування.

3. Стратегічна концепція НАТО 2022 року

Головні напрями:

- адаптація до нових загроз;
- протидія агресії та кібератакам;
- розбудова спроможностей колективної оборони;

- зміцнення партнерства з країнами-партнерами.

4. Росія як ключова загроза безпеці

Альянс визначає Росію як основного суб'єкта, що створює прямі загрози стабільності у Європі. Це проявляється у військових маневрах, енергетичному тиску, кібератаках та дезінформаційних кампаніях.

5. Роль НАТО у системі європейської безпеки

- гарантування політичної стабільності;
- стримування агресивних дій;
- сприяння реформам оборонного сектору у країнах-членах та партнерах;
- координація міжнародної військової допомоги.

Питання для самоконтролю

1. Коли і з якою метою було створено НАТО?
2. Назвіть основні органи Альянсу.
3. Які завдання виконує НАТО?
4. Що передбачає стратегічна концепція 2022 року?
5. Чому Росія розглядається як загроза стабільності?

ТЕМА 11. ОБСЄ І ДИПЛОМАТИЧНІ МЕТОДИ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

План

1. Історія та цілі ОБСЄ.
2. Основні принципи діяльності.
3. Механізми врегулювання конфліктів.
4. Моніторинг і спостережні місії.
5. Роль ОБСЄ у сучасних міжнародних процесах.

1. Історія та цілі

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) виникла у 1975 році для зміцнення довіри та безпеки. Ціль - попередження конфліктів, врегулювання криз, розвиток демократичних інститутів.

2. Основні принципи діяльності

- суверенітет і територіальна цілісність;

- невтручання у внутрішні справи;
- мирне врегулювання суперечок;
- дотримання прав людини та демократії;
- міжнародне співробітництво.

3. Механізми врегулювання конфліктів

- дипломатичні консультації;
- медіація та посередництво;
- створення контактних груп;
- моніторинг дотримання угод;
- рекомендації та політичний тиск.

4. Моніторинг і спостереження

ОБСЄ проводить місії спостереження на територіях конфліктів, контролює припинення вогню, організовує моніторинг виборів та дотримання прав людини.

5. Роль у сучасних процесах

ОБСЄ сприяє зміцненню стабільності у Європі та сусідніх регіонах, координує міжнародну допомогу, підтримує миротворчі ініціативи та забезпечує прозорість у відносинах між державами.

Питання для самоконтролю

1. Коли створено ОБСЄ і з якою метою?
2. Які основні принципи організації?
3. Назвіть основні механізми врегулювання конфліктів.
4. Яку роль відіграють спостережні місії?
5. Як ОБСЄ впливає на сучасну європейську безпеку?

ТЕМА 12. УКРАЇНА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

План

1. Позиція України у світовій системі безпеки.
2. Національні інтереси та безпека.
3. Взаємодія з міжнародними організаціями.

4. Сучасні загрози для безпеки України.
5. Основні напрями забезпечення регіональної та глобальної безпеки.

1. Позиція України у світовій системі безпеки

Україна є ключовим регіональним суб'єктом безпеки у Східній Європі. Її геополітичне розташування визначає роль у транзиті енергоресурсів, забезпеченні стабільності регіону та інтеграційних процесах у ЄС і НАТО.

2. Національні інтереси та безпека

Головні інтереси:

- захист суверенітету та територіальної цілісності;
- підтримка стабільності у регіоні;
- економічна та енергетична безпека;
- розвиток демократичних інститутів;
- інтеграція у європейські та євроатлантичні структури.

3. Взаємодія з міжнародними організаціями

Україна співпрацює з ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС та іншими структурами для:

- підтримки реформ у секторі безпеки;
- участі у миротворчих операціях;
- координації антикризових заходів;
- розвитку колективної оборони.

4. Сучасні загрози для безпеки України

- військова агресія та конфлікти на сході та півдні;
- інформаційні та кіберзагрози;
- політична дестабілізація;
- економічні та енергетичні ризики;
- вплив міжнародних криз на національну безпеку.

5. Напрями забезпечення регіональної та глобальної безпеки

- розвиток Збройних Сил та сектору безпеки;
- інтеграція у міжнародні структури безпеки;
- удосконалення законодавчої бази;
- зміцнення дипломатичних та миротворчих інструментів;

- забезпечення економічної та енергетичної стабільності.

Питання для самоконтролю

1. Яке стратегічне значення України у регіональній та глобальній безпеці?
2. Назвіть основні національні інтереси у сфері безпеки.
3. Як Україна взаємодіє з міжнародними організаціями?
4. Які сучасні загрози для безпеки держави існують?
5. Перерахуйте основні напрями забезпечення національної безпеки.